

FRA BERNARDIN SOKOL

franjevac, glazbenik i mučenik

(Osvrt na starije i novije napade na fra B. Sokola)

Franjevci Provincije svetog Jeronima sa sjedištem u Zadru i kaštelanska udruga za očuvanje kulturne baštine *Bijaći*, u svibnju 2018., povodom 130. obljetnice rođenja fra Bernardina Sokola (1888.-2018.), pod pokroviteljstvom predsjednice RH Kolinde Grabar Kitarović, organizirali su trodnevne *Dane fra Bernardina Sokola*, uključujući i znanstveni skup na kojemu su okupili 17 znanstvenika. Program i održavanje proslave svesrdno su podržali: Županija, gradovi Kaštela i Split, Sveučilište u Splitu, Umjetnička akademija u Splitu, zagrebački Institut za crkvenu glazbu. Dogodilo se dolično i dostojanstveno otkrivanje velike osobe fra B. Sokola. Osvijetljen je njegov životni put, visoko su vrednovane njegove skladbe. Kao glazbeni talent, fra B. Sokol je, naime, u dvadesetim godinama prošloga stoljeća, tada već svećenik, upućen na studij u Austriju i na Glazbenoj akademiji u Beču-Klosterneuburgu stekao visoku glazbenu diplomu, potom je malo kasnije i u Rimu – na papinskom institutu za crkvenu glazbu – stekao ono što se danas zove magisterij iz crkvene glazbe. U Rimu je stekao i doktorat iz teologije. U našim hrvatskim crkvenim krugovima fra B. Sokol je tada bio jedan od najobrazovanijih glazbenika u Hrvatskoj. Zbog te visoke naobrazbe bio je profesor na Teološkom fakultetu u Zagrebu. U svojem skladateljskom radu – kako su tvrdili i kako tvrde današnji muzikolozi – fra Bernardin je bio na tragu suvremenih europskih zbivanja i ostvario je vrijedan opus u crkvenoj i svjetovnoj glazbi prve polovice dvadesetog stoljeća u Hrvatskoj s pojedinim djelima koja nadilaze funkcionalne okvire i čine značajan doprinos hrvatskoj umjetničkoj glazbi tridesetih godina.

Hrvatska pošta tom je prigodom izdala markicu s likom fra Bernardina Sokola, čime je postao drugi franjevac, nakon fra Andrije Kačića Miočiča, koji je dobio prigodnu poštansku markicu. Ubrzo nakon spomenutih *Dana* tiskan je i veliki zbornik pod naslovom *Fra Bernardin Sokol – Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*. U istom povodu Odbor za proslavu fra Sokolove obljetnice organizirao je programe u umanjenom sadržaju u Dubrovniku, u Zagrebu, u Orebiću i u Korčuli. Tako je – uz ranije manje skupove u vremenu demokratske Hrvatske – 'na sav glas' prekinuta nametnuta šutnja o fra Sokolu od komunističkog režima. Fra B. Sokol je u našu široku javnost ušao na velika vrata kao dični franjevac, veliki glazbenik i mučenik za vjeru i domovinske ideale (O gore rečenomu više u: *Fra Bernardin Sokol – Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, Kaštela-Zadar 2018.).

Sve se to događalo pred čitavom hrvatskom javnošću, medijski dobro popraćeno. Nitko tada od povjesničara i novinara nije reagirao (O ranijem pisanju osporavatelja Sokolovih postupaka biti će riječi nešto kasnije u ovom osvrtu). Sada pak, kad se nedavno na Badiji postavila bista fra Bernardina Sokola (17. rujna 2019.) – odličan rad akademskih kipara Izvora Oreba i Emilije Karlavaris – koju je otkrila predsjednica RH, na portalima i u dnevnom tisku umnožili su se napadi i na osobu predsjednice i na osobu fra Bernardina Sokola. I nepismenom čovjeku je jasno da se orkestar glasova protiv fra Bernardina Sokola događa u predizborne, dnevno-političke svrhe. Fra Bernardin je takvima dobro došao kao *žrtveni jarac* (mitski postupak i pojam poznat u davnom i novom hodu čovječanstva). Optužuju ga – ni više, ni manje – da je neposredni krivac za smrt korčulanskih partizana, pri čemu se optužitelji nisu suglasili koliki je njihov broj 'na savjesti' fra Bernardina Sokola: sedam, pa jedan, pa opet sedam, pa devet, i sl. Svoje dokaze temelje na 'Korčulanskoj memoriji', o čemu ćemo u nastavku ovog osvrta. Bez obzira na sve, ubijeni korčulanski partizani zaslužuju našu pažnju – nama vjernicima i našu molitvu. Čitajući te brojne napise, svi poštovatelji, napose njegova franjevačka zajednica sa sjedištem u Zadru i njegovi Kaštelani, osjećaju se zgroženi.

U naš osvrt o fra Bernardinu Sokolu polazimo preko pisanih, arhivski sačuvanih dokumenata, iz svjedočanstava samoga fra Sokola i fratara koji su s njime živjeli na Badiji.

Svjedočanstva iz pisma-kronike fra Bernardina Sokola

(1) Branitelji zločinačkoga komunističkog pokreta – kakvih još i danas ima u Hrvatskoj – glasni su i nakon dviju Rezolucija Vijeća Europe, o čemu ćemo u završnom dijelu ovog osvrta. Takvi pisci nemaju potvrde o 'zločinu' fra Bernardina Sokola u arhivima, pa niti one koji se nalaze u arhivskim spisima OZNA-e, što se danas čuva u Zagrebu, pod signaturom MUP RH/I Kut 1219. Naime, u spomenutom arhivu OZNA-e, nalazi se jedno Sokolovo pismo koje je pisao u dva navrata (24. VIII. i 25. VIII.), a završio na katolički blagdan Imena Blažene Djevice Marije (12. rujna 1944.). Naš pedantni istraživač životnog puta fra Bernardina Sokola, fratar koji živi u samostanu Male braće u Dubrovniku, dr. fra Stipe Nosić, došao je do dosjea o fra Bernardinu Sokolu u spomenutom arhivu, pa iz njega – dostupna svakom istraživaču – izvlačimo ono što je povezano s ratnim događajima u krugu grada Korčule, te posebno ono o dojavi i stradanju korčulanskih partizana. Pismo je fra Bernardin pisao strojopisom u stalnom napetom očekivanju da će ga partizani doći uhititi. Očito zbog rečenog, u pismu ima značajan broj tiskarskih pogrešaka, na mjestima i posve nečitljivih riječi. Navodit ću kako stoji u originalu. U prenošenju citata poštivat ćemo original. Sadržaj pisma je, inače, namijenjen nekim fratrima franjevačke provincijske zajednice, pa se u njemu vidi i unutarnje prijepore među fratrima. Iz pažljiva čitanja teksta lako je uočiti krajnju Sokolovu revnost u franjevačkom pozivu, duboku kršćansku vjeru kojom je prodahnut, te istaknuto domoljublje. Pismo je pisano poput

ispovijesti, autentično, bez namještanja činjenica, bez lukavstva, što svaki objektivan povjesničar može uočiti, svejedno slagao se on ili ne slagao s mišljenjima fra Bernardina Sokola. Taj fra Bernardinov tekst je u isti mah svojevrsna kronika ratnog stanja s Korčule u kolovozu i rujnu godine 1944. Pismo je, dakle, pisano u onom strašnom ratnom času, ujedno s fra Sokolovom sviješću da će stradati od partizana, što će biti vidljivo i u iznošenju ovog dragocjenog izvora.

(2) Prema navedenom izvoru – riječ je o zapisima fra Bernardina Sokola upravo iz dana stradanja korčulanskih partizana – istina je da fra Bernardin Sokol nije volio komunistički pokret. Razlog je jasan: nebrojeni komunistički zločini, tada već na čitavom svijetu poznati, oni u Rusiji, te zbog velike mržnje na katoličku Crkvu i katoličku Hrvatsku, opet prema zločinačkoj ruskoj matrici. Takav komunistički pokret ni potpisani nikad nisu voljeli. Iz takvih razloga komunistički pokret nije volio ni daleko većinski broj Hrvata u ono i današnje vrijeme. Da, točno je: Sokol nije volio komunistički pokret. O tome Sokol govori na više mjesta u svojim zapisima, što će se vidjeti u nastavku ovog osvrta.

Važno je na prvome mjestu vidjeti što sâm Sokol kaže o svojim kontaktima s Nijemcima. Fra Bernardin piše da su se ti kontakti svodili ponajviše na nabavku hrane u Korčuli. Tu nabavku su za badijsku samostansku zajednicu obavljali gvardijan (poglavar), tada fra Nikola Španjol, i fra Bernardin Sokol, napose zbog dobrog znanja njemačkoga jezika. Sokol u pismu kaže: *„Znali smo da partizani prigovaraju svima, koji imaju veze s njemcima prodajom ili služenjem u kućama, radom u bunkerima, pa su mnogi muški iz straha prešli njima. Mi dužnost nismo mogli izbjeći. Znao sam da ja prvi mogu stradati, jer su me partizani i prije imali na zubu, pa su me u prosincu (riječ je zacijelo o prethodnoj godini, naime 1943., op. BŠ) tražili među našima u Blatu i govorili: doći će nam Sokol prije ili kasnije... Oni su me znali još iz Korčule kao Hrvata...”* (MUP RH/I Kut 1219., Pismo od 25. VIII. 1944., str. 2).

Na račun takvih kontakata s Nijemcima fra Bernardin kaže: *„O NIČEM NIJE BILO GOVORA NEGO NAJNUŽNIJE (velika slova ovdje i drugdje stavljam kako stoji u Sokolovu originalu, op. BŠ). A o politici apsolutno ama ni jedne riječi, još manje da bi ispitivali...”* (podcrtao BŠ) (Isto mjesto).

U brizi za materijalni život fratarske zajednice, fra Bernardin je, osim gore rečenog, često odlazio loviti ribe, o čemu veli: *„Dana 22. o.m. (kolovoz je 1944., op. BŠ) otišao sam poslije 7 sati u jutro baciti vrše pokraj prve bove kraj Borića. Znali smo da se kraj 'Plavnjaka' ne smije, ali uvijek su puštali za Badiju. Najednom počnu pucati... (točkice bez zagrada su kao u originalu, op. BŠ). Ja sam mislio da je neko upozorenje, pa sam se brzo okrenuo prema Borićima, ali nisu prestali pucati. Bila je jedna patrola na 'Kolonama', a druga pucala sa sv. Ante, gdje je jak bunker. Pratili su me sve do samostana, svi su se u samostanu bojali, da ću biti pogođen, ali hvala Isusu nisu ni barčice pogodili. Isti smo dan pošli u grad O. Gvardijan i ja za poslom pa smo doznali zašto su pucali, jer smo se svi čudili: dan prije su vojnici (njemački, op. BŠ) došli na Vrnik i ravno ka jednom bunkeru, gdje su našli spavati učitelja Šeparović Nika iz Blata i još 3 druga partizana iz bliže okolice. Ta su trojica slijedeće noći*

pobjegla, kako se je kasnije doznalo, pa preplivali Badiju kod 'Garević' (ispod Ježevića), a onda iza bova na Vrnik i kasnije u Lombardu. Vojnici (Nijemci, op. BŠ) su mene držali pobjeglim partizanima pa su ZBILJA pucali na mene za upozorenje" (Isto, Pismo od 25. VIII. 1944., str. 2).

(3) Već je iz gornjih navoda jasno da fra Bernardin Sokol nema ništa s dojavljivanjem o mjestu gdje se skrivaju partizani. U pismu što ga što ga je sačuvala OZNA, fra Bernardin Sokol govori i o tom dojavljivanju Nijemcima: „*Sutradan otišao O. Gvardijan sam za potrebu u grad i čuo, kaže, kako u Korčuli govore da je O. Sokol Njemcima to dao... (misli na podatke o mjestu skrivanja partizana, op. BŠ). Podvečer otišao O. Vjekoslav (Bonifačić, član samostanske zajednice na Badiji, op. BŠ) na 'Dominče' pa mu gdja Kruna Marinković sva uzrujana kaže, kako zločesti svijet baca krivnju na O. Sokola što je bez obzira, kako jedan svećenik ne bi to učinio, već po sebi O. Sokol nije mogao učiniti nego jedan koji pozna sve 'finese', tim više što su njemci u Lombardi našli magazin u jednoj kući, došli u tu kuću, činili otkriti jedan tapet i otvorili 'bukaportu'... Razumije se da će PRAVI partizani znati kako im je jedan njihov to zafrigao, koji je bio potpuno upućen, mali djavao će ipak doći na račun, te će bar nekoji ostati na uvjerenju da je O. Sokol barem kumovao, kako se možemo čuditi svetovnicima (svjetovnjacima, op. BŠ), koji žive bez boga u koliko se protiv ne bore svećenici – - Bože, REDOVNICI-braća...” (Isto, Pismo od 25. VIII. 1944., str. 3).*

Važna je i Sokolova napomena uz navedeno pismo, u kojoj on piše: „*Kasnije se doznalo u Lombardi da su došli u kuću Njemci, stupili u jednu sobu, dali otvoriti tapet i otvoriti 'bukaportu', a sa stola stolnjak ispod kojeg su našli arhivu sa zapisnicima, te neki jezici na temelju toga odvedeni /Mali Zdravko Stanić, sin Rudolfa Balarina i neki drugi. U podrumu su našli 'magazin' pa oodnijeli. O. Gvardijan čuo na Vrniku da partizani znaju ko ih je izdao, jedan njihov... Glede Vrnika najvjerojatnije što se govori, da su njemci sa dalekozorom prijetili (zacijelo: primijetili, op. BŠ) dolazak partizana sa SV. Antona, pa onda i sa drugih strana, jer su došli na dve strane na bunker, koji je bio otvoren, toliko su bili sigurni da su radi zraka držali po noći otvoreno/.” (Isto, Pismo od 25. VIII. 1944., Dodatak pismu, str. 3).*

Takva kroničarska faktografija doima se autentično, krajnje istinito, te će svaki ozbiljni povjesničar s lakoćom zaključiti da početak 'korčulanske memorije' stoji na klimavim nogama. Neposredna umiješanost fra Bernardina Sokola u spregu s Nijemcima nema nikakve stvarne podloge. 'Korčulanska memorija' je stvorena lažno, ona je čista komunistička konstrukcija, kakvih poznamo u obilju iz vremena komunističke Jugoslavije...

(4) U svemu tome držanju fra Bernardin dodaje značajnu moralnu kvalifikaciju: „*Bojim se da će pozitivni dokumenti za mene biti uništeni, a negativni ostavljeni, dok o drugima protivno. Sve ja ovo izjavljujem pred bogom, da sam na sve napisao što se nalazi u mojim spisima uopće po svijesti (savjesti, op. BŠ) i nastojao biti potpuno objektivan sine irra et studio (bez srdžbe i lukavstva) i da me prema nikome nije vodila mržnja ili zavist jer sam se cijelog života borio samo istinom i zato sam nastradao... Veritas (Istina, potom nejasnih nekoliko riječi, op. BŠ)”, pa zaključuje da će i dalje „tako raditi” (Isto, Pismo od 12. IX., str. 5). S takvim načelom*

fra Bernardin – svjestan da će nastradati, kako je gore kazao – stavlja svoj život pred istinom povijesti i – što je za njega bitno – pred Božjom istinom, jer vjernički dodaje: „*Želim biti rehabilitiran, barem poslije smrti, ali FIAT (Neka bude, riječi Blažene Djevice Marije kod navještenja – Lk 1, 38, op. BŠ), ako bude protivna sv. Volja božja, hoće li mi udijeliti milost, da umrem kao mučenik za svetu vjeru, što je bila glavna moja želja od djetinjstva. Sam Isus znade, ali ću nastojati da bude povezano...* (slijedi nekoliko nejasnih riječi, op. BŠ). *Zadnje će moje riječi biti: Živio Isus, slava, preč. Srce Marijino, pobjednik živio papa – Živjela katolička Hrvatska*” (Isto, Pismo od 12. IX., str. 6).

Već smo kazali da partizani nisu voljeli fra Sokola, o čemu je napisao: „*Znao sam da ja prvi mogu stradati, jer su me partizani i prije imali na zubu, pa su me u prosincu (riječ je zacijelo o prethodnoj godini, naime 1943., op. BŠ) tražili među našima u Blatu i govorili: doći će nam Sokol prije ili kasnije... Oni su me znali još iz Korčule kao Hrvata...*” (Isto, Pismo od 25. VIII. 1944., str. 2). Dobro je zaključio Stipe Nosić kad je na temelju višegodišnjeg ispitivanja i izvornih arhivskih dokumenata kazao: „*Ubili su zaslužnog člana hrvatskog naroda, ubili su rodoljuba, okončali njegove planove, komponiranje i pjesmu. Osiromašili su čovječanstvo za sposobnog i priznatog velikoga hrvatskog i svjetskog glazbenika*” (Fra Bernardin Sokol, Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130 obljetnici rođenja, Kaštela-Zadar 2018., str. 85).

Najbliži svjedoci o fra Bernardinu Sokolu

Uz navedena Sokolova osobna svjedočanstva, o istoj fra Sokolovoj čestitosti navodimo – od doista brojnih – samo neka svjedočanstava fratara. Pred našim očima stoje svjedoci – u nastavku će se navoditi njihova imena – koji čitavim svojim životnim pozivom i poslanjem u potpunosti ispunjaju kriterije istinitosti za svakog uistinu slobodnog istraživača povijesne istine.

Prvi svjedok: fra Vjekoslav Bonifačić

Svjedočanstvo fra Vjekoslava Bonifačića od bitne je važnosti, jer je isti bio član badijske zajednice u času uhićenja fra Bernardina Sokola. Svjedočanstvo prenosim prema istraživanju fra Stipe Nosića (usp. Stipe Nosić, *Iz životopisa fra Bernardina Sokola*, u: *Fra Bernardin Sokol – Zbornik slavlja i radova sa znanstvenog skupa o 130. obljetnici rođenja*, str. 77-102).

Sokol je odveden iz samostana s otoka Badije 28. rujna 1944., pa se taj dan uzima kao dan njegove smrti. O tome su svjedočili franjevci koji su se u to doba nalazili u tom samostanu. Jedan od njih je i fra Vjekoslav Bonifačić, s kojim je o tom događaju razgovarao fra Ivo Peran, Sokolov učenik, i o tome zapisao: „*Braća su u blagovaonici. Nebo bez zvijezda, a olujno jugo*

nasrće ispod samostana na Badiji kod Korčule. Svako toliko provirivali smo, da bismo razabrali što je sa čamcima privezanim uz mul i ,skaletom' (veliki čamac na 16 vesala) na sidrištu pred samostanom. Začusmo motorni čamac. Utihnuli smo. Motor!, Vojska, partizani' – dodavali bi fratri. A tko bi drugi mogao biti u ovakvoj noći. Dolaze po mene, reče o. Sokol, i potegne me: ,Ispovjedi me!' Sve je to izrekao tako sigurno i mirno kao da čeka dogovoren susret. Nije bilo vremena za raspravljanje. Kroz udare juga čuo se žagor pred samostanom, i razabirali su se poznati glasovi iz susjednih mjesta: Korčule, Vrnika, Lumbarde, Dominča... O. Sokol i ja vratili smo se brzo pred blagovaonicu, a već se čula lupa na vratima samostana. Otvorili smo, a što drugo? Partizani! Otac Sokol? ,Evo me.' Još sad mi je u ušima njegov miran i siguran glas. ,Morate s nama na Vis. Imaju vas nešto ispitivati.' Kleknuo je i po fratarskom običaju molio gvardijana blagoslov. Znao je on, a i svi smo znali što znači upasti u ruke partizana, i to u ovo i ovakvo vrijeme. Malo nakon toga čuli smo da se njegovo tijelo našlo u moru pod Orebićem" (Isto, str. 83-84).

Fra Stipe Nosić donosi i jednu zasebnu bilješku (usp. Isto, str. 84-85). O ubojstvu fra Bernardina, naime, u samostanu Male braće u Dubrovniku sačuvan je nedatiran i nepotpisani rukopis u kojemu između ostalog stoji: *"Oca Bernardina su partizani odveli iz Badije, da će ga odvesti na Vis, ali su ga ubili u barci između Badije i Orebića 28. rujna 1944. Kad su ga počeli na smrt tući, uzviknuo je: 'Živio Krist Kralj!' Ubivši ga bacili su ga u more, pa mu je tijelo isplivalo na obalu Pelješca blizu Orsana. Tamo je kraj puta i pokopan"* (Isto, str. 84). Kako pokazuje taj rukopis, o događaju na čamcu ipak se nešto saznalo. Saznalo se da je Sokol umro kao mučenik, da je u odlučujućem trenutku života dao svjedočanstvo za Krista. A mučitelji su ga tukli i ubili jer je bio drukčijeg političkog stava, jer je bio svećenik, jer je bio učen i jer je možda mogao ometati njihovu vladavinu. Ubili su ga ljudi koji su sebe nazivali antifašistima, ubili su ga bez ikakva suda, iako nije ništa skrivio. Tijelo su bacili u more, nadajući se da će ono sakriti zločin. More ipak nije čuvalo tajnu, tijelo je izbacilo na obalu, na plažu Trstenica u Orebiću. Skupina ljudi koji su ga prepoznali, pokopali su ga tada tu, u napušteno mitraljesko gnijezdo.

Drugi svjedok: fra Berard Barčić

Fra Stipe Nosić donosi i dragocjeno svjedočanstvo fra Berarda Barčića, također badijskog fratra iz vremena fra Sokolova boravka na Badiji. *„Ivan Jeričević, zvan 'Čompo', nekadašnji predsjednik Antifašističkog vijeća saveza boraca otoka Korčule, u suvremenoj Hrvatskoj državi, u srpnju 2002. preko lokalnog Radija Korčule izjavio je kako je 'početkom rujna 1944. godine jedna barka s borcima Korčulanskog odreda pristala noću ispred samostana na Badiji' i da su tada od fratara partizani zatražili fra Bernardina Sokola, koji da je, navodno, odao Nijemcima šestoricu partizana u jednom bunkeru na Vrniku. Rekao je i da su ga fratri našli i doveli, te rekli: 'Evo vam ga, riješite nas ovoga zla.'" Na to nije reagiralo Državno odvjetništvo (Prema Jutarnjem listu od 3. lipnja 2008. taj „hrabri borac", ipak je ublažio retoriku, i na pitanja o ubojstvima na Daksi je rekao: „Nemam nikakve veze sa likvidacijama. Bio sam na*

*dubrovačkom području, ali sa posve drugim zadatkom. Organizirao sam podružnice OZNE. Znam samo da je likvidaciju obavila posebna vojna jedinica, Bataljun narodne obrane Dubrovnik.”). Odgovorio je fra Berard Barčić (1910. – 2016.), koji je sa Sokolom živio na Badiji. Fra Berard je ustvrdio da je izjava što se pripisuje fratrima: „famousne riječi: „Evo vam ga...!” laž, i da fratri nikad ne bi takvo nešto rekli. On je posvjedočio da su mu fra Vjenceslav Bandera i fra Vjekoslav Bonifačić, koji su u vrijeme odvođenja Sokola bili na Badiji, kazali „da se naknadno ustanovilo da nije padre Sokol odao Nijemcima partizane koji su se skrivali na Vrniku, nego imenom i prezimenom druga osoba”. (Usp. Berard Ante Barčić, I dalje u službi laži, *Vjesnik Franjevačke provincije sv. Jeronima*, Zadar, 3/2002, poseban prilog. Usp. Isti, *Ratna sjećanja jednog franjevca*. Franjevački provincijalat, Zadar, 2004, str. 80 s).*

Još ćemo sa svjedočanstvom fra Berarda Barčića. Taj uzorni franjevac, nedavno preminuli u 106. godini života, kao profesor biologije i botanike, u Badijskoj klasičnoj gimnaziji mnoge je dane proveo s fra Bernardinom Sokolom. Spomenuti fra Berard svjedok je komunističkih zala, što je zapisao u knjizi *Ratna sjećanja jednog franjevca*, u kojoj o fra Bernardinu kaže: „Tko pozna padra Bernardina Sokola, može posvjedočiti da je on bio plemenit čovjek, dobar redovnik i svećenik, glazbeni genij, zanesen u svoju glazbu, koji ne bi ni mrava zgazio. To mogu posvjedočiti svi koji su ga poznavali” (str. 80) i na kraju dodaje: »Nečista savjest za stravično ubojstvo padre Bernardina Sokola, čestitoga fratra i glazbenoga velikana, i dalje se prekriva komunističkim lažima i floskulama« (str. 81).

S pravom se može ustvrditi da ti časni svjedoci – franjevci koji su bili bliski povezani s Badijom i s fra Bernardinom – nose memoriju fratara ne samo uže provincijske zajednice (Provincije svetog Jeronima sa sjedištem u Zadru) nego i široke redovničke i crkvene zajednice, pa i svjetovnih krugova.

Konstrukcija komunističkih 'memorija'

Prema navedenom izvoru – riječ je o pismu fra Bernardina Sokola upravo iz dana stradanja korčulanskih partizana – istina je da fra Bernardin Sokol nije volio komunistički pokret, što je već gore rečeno. Ovdje tek treba dodati da nam se s takvih razloga dogodilo više od tisuću jama: po Sloveniji, Hrvatskoj, BiH, Vojvodini i dalje putovima ratnih i poratnih kolona smrti. Prema sovjetskom modelu zločina nad Poljacima (i ne samo njima), pokazanom u Katynu, ubijane su intelektualne elite jednog naroda, posebno svećenici, jer su predstavljali potencijalnu opasnost budućoj uspostavi komunističke vlasti. Svi ti tragični događaji povijesno su rasvijetljeni i priznati, oni po Europi bolje nego kod nas, ali dovoljno već i kod nas. Stvarane lažne 'memorije' padaju u vodu, tope se i nestaju u ropotarnici komunističkih laži. Tome u prilog ovdje je dobro navesti barem koji primjer konstruiranja takvih 'memorija'.

(1) Znakovito je da napadači – povjesničari i novinari, ni raniji ni svježiji – ne spominju izostanak takvih podataka u arhivu OZNA-e na osobu fra Bernardina Sokola. Pretežito se oslanjaju na 'Korčulansku memoriju', o čemu ćemo malo kasnije. U načelu, naravno, ne valja prezirati narodnu – napose ne onu lokalnu – memoriju, ali se u ozbiljnom povijesnom kazivanju postavlja pitanje o nastanku i o načinu stvaranja narodne memorije. Znade se, naime, da ima prirodnih, spontano nastalih memorija, ali su itekako poznate i memorije koje su stvorene smišljenom propagandom, što je klasični 'agitprop' komunističkog dolaska i ostanka na vlasti, kakvih je u obilju bilo u ono poslijeratno vrijeme na našim prostorima, kakvih ima i danas. Za primjer ću uzeti 'memoriju' o broju učinjenih zločina u ustaškom zatvoru u Jasenovcu. Strašan je zločin koji je učinjen i za samo jedan nevino ubijeni ljudski život, ali stvarati memoriju, primjerice, o dva milijuna ubijenih u Jasenovcu na temelju izmišljenih činjenica, zar to nije zločin? Franjo Tuđman – da ne navodim brojna druga istraživanja – u svojoj knjizi *Bespuća povijesne zbiljnosti. Rasprava o povijesti i filozofiji zlosilja* (Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1989). Kad je riječ o jasenovačkom zatvoru, Tuđman spominje Miodraga Đukića, koji je u listu Srpske pravoslavne crkve objavio da je u Jasenovcu ubijeno oko milijun Srba, a srpski književnik Vuk Drašković govorio je o čak dva milijuna (*Bespuća*, str. 97-98). Jasenovac ostaje mjesto zločina ustaškog režima – dakako s mnogo, mnogo manjim brojem ubijenih – ne samo Srba, nego i Židova i Roma i neloyalnih Hrvata, ali ne više – hvala Bogu! – na temelju apsolutne neutemeljenosti nametnutog stvaranja konstruirane 'memorije'. Što bi tek trebalo kazati o stvaranju memorije protiv kardinala Alojzija Stepinca? I o tome je napisano studija i knjiga te nije potrebno ovdje prenositi suprotne glasove o velikom hrvatskom blaženiku.

(2) Navesti ću još 'memoriju' koja zorno osvjetljuje način stvaranja komunističke memorije. Riječ je o zatvaranju i osudi na smrt strijeljanjem – kasnije ipak smanjenu na višegodišnju zatvorsku kaznu – fra Ivana Perana, inače badijskog učenika u glazbi fra Bernardina Sokola, kasnije i mojeg odgojitelja, višeg poglavara Franjevačke provincije svetog Jeronima sa sjedištem u Zadru, proslavljenog, između ostalog, i preko svojih crkvenih skladbi. Svjedočanstvo zaslužuje najveće poštovanje i puni kredibilitet, tim više što pokazuje komunističku matricu 'čišćenja' od vanjskih i nutarnjih neprijatelja u komunističkoj Jugoslaviji nakon Drugog svjetskog rata.

Fra Ivan Peran je o danu uhićenja, optužnice i suđenja na Vojnom sudu u Ljubljani – regrutiran je u JNA 21. 11. 1946., i već u rujnu 1947. optužen i osuđen – napisao je potresno svjedočanstvo:

„Peran Ivan... intelektualni vođa grupe... veli da je Stepinac osuđen bez dokaza..., da se naša vlast bori protiv Crkve, a svaka vlast koja se borila, ili se bori protiv Crkve, propada,.... U svojem neprijateljskom djelovanju i govoru zaklanja se za 'verske dogme' A civili? ... Sakupljaju oružje: puške, talijanske bombe, municiju... Obrazloženje... Budući da su svi članovi zločinačke grupe... Đuro H. inicijator neprijateljskog rada, a Peran Ivan intelektualni

vođa..., za njega (Perana) se traži najstroža kazna koja postoji u našem zakonu, a za ostale strogu i primjerenu...

Državni tužilac Vladimir Savelić

- Smrt fašizmu

- Sloboda narodu!

....Tajac. ... Gledamo se...

- *Dakle: mi smo jedna, dobro organizirana grupa, koja je htjela srušiti sadašnju vlast i sadašnju državu! - rekнем i pogledam kolege. Oni gledaju mene.*

- *Ali, kako? Pa mi se s Vama nismo poznavali!*

- Točno! Svakome je jasno da bih ja, kao intelektualni vođa, kako su napisali, morao poznavati one koje organiziram i kojima trebam povjeriti uloge u rušenju države.

- Što ćemo? - upitaju trojica – od njih četrnaest – u jedan glas.

- Što? Nema smisla o tome uopće razmišljati, ni dogovarati se: kad svatko kaže što zna, *a zna da se nismo vidjeli ni poznavali*, stvar ovako složena mora propasti.

Svakome je bilo očito što slijedi iza ovako smišljene optužnice. Ali, treba računati na to da onaj, koji ju je ovako složio, da će je i braniti". Tako fra Ivan o konstruiranoj 'komunističkoj memoriji' (fra Ivo Peran, *S Kristom i u smrt – Potresno svjedočanstvo osuđenika na smrt strijeljanjem*, Zadar 2002., str. 84-86).

Čitatelju ovog osvrtu, pripazi: komunistički sud je svjesno konstruirao grupu ljudi – navodeći čak njihova imena – *koji se međusobno do tada nisu poznavali*. Fra Ivan Peran ne može vjerovati u takvu 'istinu', u takvu još jednu novu 'memoriju' – jer kaže: „*Svakome je jasno da bih ja, kao intelektualni vođa, kako su napisali, morao poznavati one koje organiziram i kojima trebam povjeriti uloge u rušenju države*”. Taj 'rušitelj države', inače oduševljeni franjevac svetoga života i veoma poznati crkveni glazbenik, u montiranoj optužnici i bezočnoj osudi na smrt, u nastavku svojega poziva s još većim je zanosom vjere svjedočio za Krista u duhu njegovoga Evanđelja i naučavanju katoličke Crkve. Nažalost, toliki su na sličan način optuživani, osuđivani, brojni su i pogubljeni. Izmaštane su 'memorije' da bi se opravdalo zločine. Fra Bernardin Sokol je žrtva jedne takve 'memorije'.

'Korčulanska memorija' je poput nebrojenih komunističkih 'memorija' nakon Drugog svjetskog rata. Nažalost, toliki su na sličan način optuživani, osuđivani, brojni su i pogubljeni. Među posve nedužnim osuđenim fratrima iz toga vremena, dvojica su korčulanski fratri: Fra Benko Tulić, rođen 31.3.1914. u Blatu, 12 godina zatvora u KPD – Stara Gradiška; Fra Bone Mirošević, rođen 21.1.1915. u Veloj Luci, 9 godina zatvora u KPD – Stara Gradiška. Obojica poznati kao izuzetno dobri franjevci, od kojih je prvi od navedenih kasnije izabran za provincijala (višeg poglavara) Provincije svetog Jeronima sa sjedištem u Zadru. Drugi je pak već u zatvoru zadobio nervni slom, od kojeg se nikad nije posve oporavio, uvijek s ponavljanjem pitanja pred mnogim fratrima: „*Zašto su me osudili?*”. Nizašto! Iz razloga komunističkog zlosilja. Neka današnji branitelji komunizma u arhivima pogledaju optužnice i izricanje kazne tih nevinih fratara!

Matrica 'korčulanske memorije' u zrcalu 'komunističke memorije'

U dosadašnjim istraživanjima nitko nije uspio pronaći nikakve dokumente (OZNA-e, njemačke, partizanske, zapisana svjedočanstva) iz toga vremena u kojima se Sokol spominje ili optužuje za bilo što. Sve optužbe na račun Sokola temelje se na sjećanjima i pričanjima gdje se nikada potpuno ne navodi tko se sjeća, čega se o Sokolu sjeća, komu i kako je to posvjedočio.

Tek se u drugom desetljeću 21. stoljeća javlja tiskana optužba protiv Sokola. Nikola Anić (koji je sudjelovao u Drugomu svjetskom ratu kao partizanski oficir) 2013. godine u knjizi *Dubrovnik u Drugom svjetskom ratu (1941. – 1945.) Od okupacije do oslobođenja*, knjiga I., str. 108 (izdavač: Udruga antifašista Dubrovnik), donosi optužbu protiv Sokola za izdaju partizana na Vrniku prema izjavi Ivana Jeričevića zvanog „Čompo”, predsjednika Antifašističkog vijeća saveza boraca otoka Korčule koji je bio rukovodilac OZNA-e. Nikola Anić se poziva na dokument u Hrvatskome državnom arhivu koji se, kako je saznao Fra Stipe Nosić, nalazi tamo, ali dokumenti u njemu nemaju veze sa Sokolom (pojednosti vidi u radu fra Stipe Nosića u zborniku *Fra Bernardin Sokol* iz 2018. godine, str. 77 – 102). Anićeve navode osporava Joško Radica u radu „Vrijeme je za vjerodostojne povjesničare” (*Zadarska smotra*, br. 3-4, 2017., str. 188-191.). Na kraju odlomka o Sokolu, Radica donosi preslik zasad najstarijeg dokumentiranog zapisa o Sokolovu uhićenju napisanog rukom gvardijana o. Nikole Španjola pod nadnevkom 28. rujna 1944. na str. 109 i 110 nekrologija franjevačkoga samostana na Badiji. U tom zapisu nema ni traga prikazanim navodima i optužbama iz izjave šefa OZNA-e.

Lažne podatke o Sokolovom ustaštvu iznio je Viktor Novak u svojoj knjizi *Magnum crimen* iz 1948. godine (str. 542.) krivotvorenjem činjenica da bi opravdao ratne zločine, o čemu je temeljito pisao fra Stipe Nosić u prethodno navedenom radu. Optužbu o ustaštvu nalazimo i u radu Franka Miroševića „Dubrovnik i dubrovački kotar od Banovine Hrvatske do talijanske reokupacije (od rujna 1939. do rujna 1941.)”, objavljenom 2011. godine u *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 53/2011, na 256. str., gdje se Sokol ubraja u ustaše koje su se okupile u Kneževu dvoru. Franko Mirošević ne navodi kada su se okupili niti u kojim okolnostima. Kao izvor za ovaj podatak navodi stranicu 136 u *Narodnooslobodilačka borba u Dalmaciji*, zbornik 2, no na toj stranici nema niti jednog navedenog podatka koji citira, niti se igdje spominje Sokol u oba sveska navedenog zbornika dokumenata. Sličan popis osoba (početak popisa uz oznaku „i drugi”) nalazimo u knjizi Franka Miroševića iz 2016. godine *Dubrovački kotar u Nezavisnoj državi Hrvatskoj*, str. 75 – 76, (Udruga antifašista Dubrovnik, istog izdavača kao Anićeve knjige) koji se i na tom mjestu nazivaju ustašama. Franko Mirošević se na tom mjestu poziva na već spomenutu Anićevu knjigu (str. 26) istoga izdavača (premda u prethodnoj fusnoti navodi stvarni izvor, ali za druge podatke) i knjigu *Susreti i*

doživljaji 1938. – 1945. (Knjiga prva: 1938-1945.), str. 58, koju je napisao Ivo Rojnica 1995. godine, a u kojoj se navedeni događaji opisuju tek od 68. stranice i u kojoj nema spomena Sokolu. Anić se, pak, poziva na knjigu *Dubrovnik u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945.*, Split, 1985., gdje na 1053. stranici konačno nalazimo izvor optužbe o Sokolovu ustaštvu, a to je knjiga koju je napisao Mato Jakšić *Dubrovnik 1941. Sjećanja*, u izdanju Prosvete iz Beograda 1966. godine (koja je poslužila kao izvor scenariju filma *Okupacija u 26 slika* Lordana Zafranovića, a koju je već spomenuti izdavač Udruga antifašista Dubrovnik htio ponovno otisnuti u njihovoj biblioteci „Da se ne zaboravi” 2018. godine), gdje se na 13. i 14. stranici navode brojni advokati, pravnici, profesori, svećenici i drugi kao ustaše koji su se okupljali u Kneževu dvoru nakon njemačke i talijanske okupacije. I ovdje je riječ o „sjećanju” bez ikakvih dokumenata (koje bi zahtijevalo ozbiljnu kritičku studiju Jakšićevih navoda te „žongliranje” s njima i s datumima, događajima i osobama koje su iz nje preuzete u navedenoj literaturi), a o motivaciji tih optužbi je dovoljno prenijeti formulacije navedene knjige *Dubrovnik u narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945.* (članak „Odnos građanskih političkih struktura Dubrovnika prema borbi za nacionalno oslobođenje i socijalni preobražaj (1941-1945)” Dušana Plenče, str. 1046-1061), gdje se u fusnotama prenose Jakšićevi popisi, a Sokol razvrstava u „ekstremne nacionalističke snage buržoazije, okupljene u klerikalne organizacije” (str. 1053) kojima se na teret stavlja „antijugoslavenska orijentacija” (str. 1048). Te su organizacije bile, prema navodu iste knjige (fusnota 40), „Križari”, „Družba Isusova”, „Mala Braća i drugi”. To su zapravo bile dječje i omladinske organizacije katoličke crkve koje su bile motivirane različitim pobožnostima, a ne politikom, a čiji su voditelji proganjani i ubijeni samo zbog vjere, čovjekoljublja, domoljublja prema Hrvatskoj domovini, a ne prema Jugoslaviji, i utjecaja koji su imali na mladež. Ovomu se još može samo dodati da u cjelokupnoj Sokolovoj sačuvanoj glazbenoj ostavštini nema niti jednog jedinoga glazbenoga uratka koji bi na bilo koji način vrijeđao bilo čije osjećaja ili veličao ikakav režim. On je, kao predani franjevac i svećenik, svoj umjetnički *credo* postavio u duhu *Motu propria* Pija X., koji je zahtijevao da crkvena glazba bude opća, da ne djeluje neugodno ni na kojega pripadnika stranih naroda niti da vrijeđa ičije osjećaje. Uglazbio je himne brojnim katoličkim društvima na području Dubrovnika, pa tako i himnu Hrvatske katoličke akcije (na stihove Ive Lendića), pokreta čija je želja za pomirbom s liberalnim i sličnim skupinama te težnjom za nacionalnim jedinstvom izražena pod geslom koje je Sokol uglazbio kao refren „Mi smo za Boga, mi smo za hrvatski Narod i Socijalnu Pravdu!” i ponovno tiskao 1941. godine kao zadnju skladbu svoga niza u 80 svezaka tiskanih glazbenih izdanja *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* koje je priređivao i izdavao od 1929. godine.

Sve optužbe protiv Sokola koje su nastale uoči 75. godišnjice od njegova ubojstva potaknute su nedokumentiranim Anićevim navodom Ivana Jeričevića „Čompe”, a potom postupno prilagođavane podacima iz poglavlja „Hapšenja” (str. 574 – 578) iz zbornika *Sjećanja jedne generacije. Grad korčula 1900–1946* iz 1990. godine, kojega je uredio Zvonko Letica (Je li ovaj ugledni novinar isti Zvonko Letica koji je „od oslobođenja Dubrovnika do kraja rata” bio raspoređen u kartoteku Okružnog opunomoćstva OZN-e? Usp. *Dubrovnik u*

narodnooslobodilačkoj borbi i socijalističkoj revoluciji 1941. – 1945., str. 485). „Ova svojevrsna kronika grada Korčule za gotovo pola stoljeća nastavak je radova u kojima je, mnogo ranije, Svetko Tedeschi pionirski istraživao i bilježio imena, događaje i datume.” U navedenom poglavlju nema ni spomena o Sokolu, a kamoli optužbe. Nadalje, u zborniku *Sjećanja jedne generacije* se navode imena osoba koje su iznijele pojedina svjedočanstva. Njihova sjećanja, skupljena do 1990. godine, bitno se razlikuju od sjećanja koja se podastiru u medijskim napisima 2019. godine, a koja se lažno pozivaju na autoritet navedenoga zbornika kada Sokolu podmeću iskrivljene navode.

Pozivanje na 'sjećanje' u medijskim napisima nakon otkrivanja biste fra Bernardina Sokola na Badiji, osim lažnog pozivanja na autoritet navedenoga zbornika, jasno ukazuje da njihovi autori smatraju kako sjećanja Sokolove subraće ne smatraju relevantnima (odnosno smatraju relevantnim franjevačka 'sjećanja' koja nitko od franjevaca nikada nije potvrdio), a postojanje drugačijeg sjećanja među njihovim sugrađanima u potpunosti isključuje. Nisam pobornik nedokumentiranih sjećanja, pa ću ovdje navesti samo jedno sjećanje koje je djelatnik Hrvatskoga državnog arhiva pismeno uputio provincijalu fra Mariju Šikiću 1994. godine (Pismo se čuva u Provincijskom arhivu u Zadru, u kutiji „Fra Bernardin Sokol”, bez posebne signature listova). U pismu se navodi opis pozadine stradanja fra Bernardina Sokola: „U Korčuli se priča da su Njemci među partizanima imali svog špijuna, a da je upravo on da sebe zakamufliira, iznio glas da je padre Sokol vidio partizane u Vrniku, kad je baca vrše i dojavio Njemcima, te da je taj partizan, špijun, navodno iz Čare, ubio padre Sokola”. Nije li ovo drugačije sjećanje, možda, razlog zašto se Sokola ne spominje i ne optužuje u zborniku *Sjećanja jedne generacije*?

Iz ove 'igre sjećanja' vidljivo je da se u većini optužbi na račun Sokola (izuzevši jedino zbornik *Sjećanja jedne generacije*) poriče postojeća dokumentirana građa ili da se podmeće u pogrešnim navođenjima, da se poziva na dokumente koji ne postoje ili u kojima se Sokol uopće ne spominje, a da se u velikom postotku prešućuju stvarni svjedoci i dokumenti te na taj način krivotvori istina.

Stradanja od komunističkih partizana na dubrovačkom području

Treba ovdje dodati i činjenicu da su upravo na dubrovačkom području – u koje područje spada i Korčula – nakon rata komunisti izvršili najstrašnije zločine. U tom strašnom času u Dubrovniku je osvanuo plakat na oglasnoj ploči: „U IME NARODA JUGOSLAVIJE”. Na plakatu su bila napisana imena osuđenih na smrt, među kojima su bili svećenici, školski profesori, od kojih dr Niko Koprivica, Milan Gosl, Stijepo Barbijeri, Ante Brešković, Frano Vojvodića, i dr. (O tome: *Hrvoje Kačić, Dubrovačke žrtve, Jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnim godinama (početak Bleiburga)*, Zagreb, 2017., str. 33-36). „U ime naroda Jugoslavije” – nije li to stravična komunistička satira, poput mnogih na našim prostorima?

Uhićenja i likvidacije komunisti su izvršavali prema Uredbi o vojnim sudovima, čl.18.st.1.: „*Postupak vojnih sudova imade biti brz i bez suvišnih opširnosti, ali potpun*”. Sudova nije bilo, osim ‘u ime narodne oslobodilačke vlasti’ (Podaci se iznose prema: Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve, jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnim godinama (početak Bleiburga)*, Zagreb, 2017., str. 45-56). Uhićeni, čija imena su pomno popisana prije ulaska komunista u Dubrovnik, nisu imali pravo na obranu, a niti su znali zašto su optuženi. Svi su imali nešto zajedničko: Bili su ugledni građani Dubrovnika i potencijalna buduća smetnja novoj vlasti. Glavna stratišta bila su: Orsula, Daksa, Boninovo, kraj Gospe od milosrđa i Slanome; glavne pak optužbe bile su popraćene poznatim komunističkim floskulama: ‘narodni neprijatelji’, ‘sluge okupatora’ i ‘špijuni’. Ante Jurjević Baja u zagrebačkom Vjesniku u prosincu 1992. izjavljuje: „*Tada još nije bio formiran sud, ali je bilo rečeno da će se formirati pri komandi južnodalmatinskog područja*”. U izvješću iz 1944. Isti navodi: „*...što se tiče narodnih neprijatelja, do sada smo ih otpremili, što ovamo, što onamo 60, među njima i osam popova, odnosno fratara*”. Na Daksi je tih dana bilo ubijeno 8, a sve skupa na dubrovačkom području 24 svećenika, odnosno redovnika (vidjeti: Augustin Franić: *Svećenici mučenici svjedoci komunističkog progona*. Dubrovnik: Društvo hrvatskih katoličkih intelektualaca, 1996.).

Likvidacije se provode nesmiljeno: u listopadu i studenom 1944. ubijene su u Vraninu blizu Vele Luke 32 osobe, a u prosincu 1944. do ožujka 1945. na vojnom groblju Gospe od Milosrđa, više od 20 osoba. S pojedinačno ubijenim radi se o 193 osobe, uz samo 13 presuda u kojima se spominje 46 osuđenika na smrt. Dakle, 147 je pogubljeno bez ikakve, pa i formalne presude (vidjeti: Radica Joško: *Sve naše Dakse*, Ogranak Matice Hrvatske- Dubrovnik, 2003.; Hrvoje Kačić, *Dubrovačke žrtve, jugokomunistički teror na hrvatskom jugu 1944. i poratnim godinama (početak Bleiburga)*, Zagreb, 2017., str. 45-56).

Tako su komunisti stvarali vlast ‘naroda Jugoslavije’. ‘Oslobađali’ su komunističku Jugoslaviju ne samo od nacista, fašista i ustaša, nego – tragična je to činjenica – od ponajboljih sinova naše Hrvatske. Takvu sudbinu među prvima doživio je fra Bernardin Sokol. ‘Suđen’ je i ubijen poput onih s Orsula, Dakse, Boninova, kraj Gospe od milosrđa i Slanome. Svi ti naši stradalnici imali su zajedničku ‘krivicu’: Bili su ugledni građani Dubrovnika i dubrovačkoga kraja, i kao takvi, potencijalna buduća smetnja novoj vlasti. Strašno načelo jugoslavenskih komunista.

Tužna sudbina ‘partizanske’ Badije

U novim napisima protiv fra Bernardina Sokola govori se i o ‘badijskim partizanskim fratrima’, naime fratrima u badijskoj zajednici koji su bili na strani partizana. Posebno se voli isticati padre Vida Mihičića i padre Vjenceslava Banderu. Prvi od spomenutih se doista priključio u aktivne partizane, ali ne dugo nakon rata – kao izvrstan poznavatelj umjetnosti i

pisac dugo godina je bio uvaženi profesor na Akademiji likovnih umjetnosti. Valjalo bi, između ostalog, čitati njegove sjajne književne uratke, od kojih i pjesničke, u kojima nerijetko izriče vlastitu ispovijest o prijašnjem životnom putu. (Naslove knjiga Andra Vida Mihičića može se naći na internetu). Drugi pak od spomenutih, dr. fra Vjenceslav Bandera, i on veoma učen, kasnije je vidio svu strahotu komunističkih zločina. Gdjekad je to i javno izražavao. Primjerice, povodom Staljinove smrti godine 1953., u jednoj propovijedi u zadarскоj katedrali, naveo je strahote Staljinova komunističkog režima. Bio sam među slušateljima.

O badijskim partizanima navedimo svjedočanstvo samoga fra Bernardina Sokola: uz spomenutoga fra Vida Mihičića, koji je prešao u partizanski pokret, O. Vjenceslav Bandera, O. Leonard Mihalić i O. Pavao Dodič (Slovenac) bili su za partizane; drugi pak, O. Marurij Gugić, O. Vjekoslav Bonifačić, O. Nikola Španjol, gvardijan, i sve četiri časne sestre koje su radile na Badiji, bili su protiv partizana (usp. MUP RH/I Kut 1219., Pismo s datacijom: Badija, na ime Marijino 1944., naime 12. rujna, str. 4). Usprkos razlika, o fratrima na Badiji Sokol piše: „*Mi javno i u refektoru (blagovaonica) govorimo o stvarima prema vijestima i novinama, ali oni (fratri skloni partizanima, op. BŠ) drže tajno svoje vijesti, koje dobivaju od partizana, preko Vrnika i Grada*” (Isto mjesto).

Očito je, dakle, da je komunistički pokret imao podršku od dijela fratarske zajednice na Badiji. Pri tome se tim više treba upitati: Kako se moglo dogoditi da su komunisti – ne bez korčulanske komunističke vlasti u Korčuli – takvim ‘partizanskim’ fratrima ubrzo nakon rata oduzeli Badiju. Odlukom Predsjedništva komunističke vlade NR Hrvatske od 12. prosinca 1949. izvršena je eksproprijacija otoka Badije i samostana i tamo smještena vojska, pa zatvor, potom sportske udruge. Redom, Badija je iz dana u dan sve očitije sličila razbojničkom mjestu. ‘Komunistička Badija’ sramotno je vrijeme devastacije samostana i otoka. Samostanska crkva – upotrebljavana u najnečasnije svrhe – doživjela je rušenja ili velika oštećenja visoko vrijednih umjetničkih oltara. Zbog eksproprijacije Badije i samostana od strane komunističkog režima, samostanski i gimnazijski namještaj i biblioteka u najvećem dijelu prebačeni su u samostane Svetoga Frane u Zadru i u samostan Male braće u Dubrovniku. Glasoviti Badijski Sveti Križ smješten je u franjevačku crkvu nad Orebićem. Većina badijskih umjetničkih slika završila je u pologu crkve/katedrale u Korčuli (Usp. *Šematizam franjevačke provincije sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, str. 41, 42). Uspostavom hrvatske države nakon Domovinskog rata 1991. – 1995., godine 2003. došlo je do vraćanja Badije u krilo matične Provincije svetog Jeronima. Nakon poduhvata provincijske zajednice da se otok i samostan vrate svojem višestoljetnom vlasniku, potpisani, kao tadašnji provincijal spomenute provincije, uz vještu asistenciju fra Joakima-Jaki Gregova, preko tadašnje ministrice Vesne Škare Ožbolt, godine 2005. privodi posao vraćanja Badije matičnom vlasniku. Nalazeći se u poteškoćama s obzirom na broj fratara u provincijskoj zajednici, uprava Provincije preko provincijala referendumski pita za mišljenje sve članove Provincije, te svjesna nužnosti temeljite obnove Badije, zadržavajući pravo vlasništva, odlučuje da se otok Badija sa samostanom dade na upravljanje franjevcima sa sjedištem u Mostaru (Usp. Arhiv Provincijalata, Zadar, Trg sv. Frane 1, Ugovor o najmu otoka Badije

hercegovačkim franjevcima.). Nakon desetljeća devastacije i profanacije, sada je na Badiji u tijeku temeljita obnova samostanskih i crkvenih objekata u svrhu stvaranja duhovnog središta šireg značenja. Za posao obnove posebno je zaslužan fra Jozo Zovko, pa sada Badija ponovno ide u okvire višestoljetnog djelovanja franjevac na tom lijepom malom otoku.

U duhu strogih kriterija povijesne znanosti

Svaki ozbiljni povjesničar uložiti će napor, jer se radi o ubojstvima ljudi, da ocjeni je li takav čovjek, odnosno fratar fra Bernardin Sokol, mogao sebe i svoju savjest staviti pred eventualnom odlukom da bude dojavljivač Nijemcima i time sukrivac smrti grupe korčulanskih partizana. Upućenom i dobronamjernom čovjeku očito je iz svega da fra Bernardin Sokol nije učinio zločin dojavljivanja partizana Nijemcima. Nije se dopadao partizanima jer je iz dubine svojega bića – kao temperamentni Hrvat iz Dalmacije i osvjedočeni katolik – sva svoja uvjerenja isticao hrabro i istinito: svoje domoljublje, svoju ljubav prema katoličkoj Crkvi s papom na čelu, te ljubav prema glazbi i prema svim ljudima dobre volje. Duh kardinala Alojzija Stepinca smatrao je svojim putem svjedočenja vjere i domoljublja. Fra Bernardin je – kad je u pitanju domoljublje i vjera – pokazivao ono isto što je kard. Alojzije Stepinac kazao pred komunističkim sudom i pred čitavom hrvatskom/jugoslavenskom javnošću: *„Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija, kad ne bih osjetio bilo Hrvatskog Naroda (...) Ako treba, past ćemo, jer smo vršili svoju dužnost.”* (Izvor: <https://miportal.hr/2019/10/02/hrvatski-crni-i-zlatni-3-listopada/>)

Zar takvi ljudi ne zaslužuju kredibilitet? Povijest je to već izdašno pokazala prema Alojziju Stepincu i prema Ivanu Peranu, prema mnogima, pa i prema fra Bernardinu Sokolu. Past će u prašinu i noviji ostatak laži na račun velike osobe fra Bernardina, te će njegov sjaj biti još ljepši.

Ostaje neupitno da je pitanje kredibiliteta – osobe i događaja, kazivanja i memorije, potom arhiva, studija i knjiga – jedno od bitnih polazištu u traženju istine. Ozbiljni povjesničari nikada ne zaboravljaju taj kriterij. U našem slučaju, to je iznad svega važno kad je riječ o tako strašnom zločinu kao što je ubojstvo korčulanskih partizana, fra Bernardina Sokola i stotine drugih zločina učinjenih u vremenu i nakon Drugog svjetskog rata na našim prostorima.

Završna želja

Što nam je činiti pred orkestriranom navalom na fra Bernardina Sokola? Pisac ovog osvrta svjestan je da istina, prava, duboka, čista istina, ima dugi, često naporan put. Zacijelo će dobronamjernima značiti gornja zapažanja, procjene i ocjene, i iznad svega činjenice, ali hoće li 'druga strana' imati volje – baš volje, jer činjenice moraju biti objektivne, svima dostupne – da u slobodi, bez ideoloških i svjetonazorskih stanja duha mogu trijezno i mirno istraživati i trijezno donositi zaključke. Nama u hrvatskom društvu teško ide pomirba, kakvu je istinski želio prvi hrvatski predsjednik, dr. Franjo Tuđman. Pri tome, dakako, pomirbe nema bez istine, bez priznanja, bez žaljenja i pokajanja. Ali drugog puta nema!

Na takav put pomirbe – nužno povezane s istinom – potiče nas Europska zajednica. Našu javnost – uzduž i poprijeko – treba upoznati na prevažne rezolucije o osudi svih zločina počinjenih od totalitarnih režima, kakav je bio i naš komunističko-jugoslavenski.

U Rezoluciji skupštine Vijeća Europe od 25. Siječnja 2006., napisano je da zločini počinjeni za vrijeme komunističkih vlasti budu kažnjeni, pa i kada je kazneni progon zastario. U Rezoluciji se također traži da se radi uvođenja demokracije u zemlje, koje su bile pod komunizmom, provede lustracija i dekomunizacija. Također se navodi i da „*komunističke totalitarne režime bez izuzetka karakteriziraju teška kršenja ljudskih prava, koja uključuju pojedinačna i kolektivna ubojstva i egzekucije, smrt u koncentracijskim logorima, izgladnjivanje, deportacije, mučenje, ropski rad i druge oblike fizičkog terora, progon zbog nacionalne ili vjerske pripadnosti, kršenja slobode savjesti, mišljenja i izražavanja, slobode tiska te nedostatka političkog pluralizma*”. Točka 7. Rezolucije ističe da je: „*svijest o komunističkim zločinima jedan je od preduvjeta njihova izbjegavanja u budućnosti i da ta svijest igra važnu ulogu u odgoju mladih naraštaja*” (Izvor:

https://hr.wikipedia.org/wiki/Rezolucija_Vijeća_Europe_1481/2006)

Europskom parlamentu je razvidno da navedena Rezolucija nije zaživjela na našim prostorima. Uzalud prebrojni povijesni arhivski dokazi, od kojih smo gore iznijeli tek jedan dio. Očito da ni politička tijela – ni desna, ni lijeva – nisu ozbiljno shvatila navedenu Rezoluciju. Sada baš, u času kad se umnažaju optužbe na račun fra Bernardina Sokola, izlazi Nova europska Rezolucija. Nužno je upozoriti na važnost, težinu i istinitost iskaza u Rezoluciji. Evo o čemu je riječ.

Europski parlament je, naime, 19. rujna 2019., usvojio Rezoluciju naziva „Važnost europskog sjećanja za budućnost Europe (2019/2819(RSP))”, kojom je osudio i izjednačio nacističke i komunističke zločine kao i zločine svih ostalih režima. U njoj se između ostaloga podsjeća kako su „*nacistički i komunistički režimi provodili masovna ubojstva, genocid, deportacije i doveli do nezapamćenih gubitaka života i slobode u 20. stoljeću u dotad neviđenim razmjerima u ljudskoj povijesti*”, a također i poziva „*sve države članice EU-a da provedu jasno i principijelno preispitivanje zločina i djela agresije koje su počinili totalitarni komunistički režimi i nacistički režim*”.

Nadalje, Europski parlament u Rezoluciji također izražava zabrinutost jer „u javnim prostorima nekih država članica (parkovima, trgovima, ulicama itd.) i dalje postoje spomenici kojima se veličaju totalitarni režimi”.

U Rezoluciji se također ističe: *Europska tragična povijest ne smije zaboraviti kako bi se odala počast žrtvama, osudili počinitelji i postavili temelji za pomirenje koje počiva na istini i sjećanju.*

Dodajmo još da se u Rezoluciji izražava zabrinutost zbog kontinuirane upotrebe simbola totalitarnih režima u javnom prostoru i u komercijalne svrhe te podsjeća na to da je nekoliko europskih zemalja zabranilo upotrebu i nacističkih i komunističkih simbola; napominje se da u javnim prostorima nekih država članica (parkovima, trgovima, ulicama itd.) i dalje postoje spomenici kojima se veličaju totalitarni režimi, što otvara put iskrivljanju povijesnih činjenica o posljedicama Drugog svjetskog rata i propagiranju totalitarnog političkog sustava (Izvor za gornje citate vidi: <https://narod.hr/eu/europski-parlament-izglasovao-rezoluciju-kojom-izjednacava-i-osuduje-nacisticki-i-komunisticki-rezim>).

Svi totalitarni režimi, bez iznimke, po svojoj prirodi, morali su, da bi se održali, uskraćivati ljudska prava i time neminovno činiti zločine. Vrijednost pak ljudskog života je beskrajna. Stoga, namjerno oduzet život i samo jednoj osobi, zločin je svemirskih razmjera. Nažalost, svi su totalitarni režimi činili masovne zločine, nezamislive po načinu ubijanja i brojnosti ubijenih, ne samo u ratu, nego i nakon rata, u miru, najčešće bez ikakvog suda. Brojni nevini ljudi su osuđeni na smrt i na montiranim sudskim komunističkim (nacističkim i fašističkim) procesima, a koji su velikim dijelom, dolaskom demokracije rehabilitirani. Danas s vremenskim odmakom, na što nas upućuju preporuke i Deklaracije Europske Unije, bilo bi potrebno da povjesničari i ostali znanstvenici, objektivno i bez ideoloških zastranjivanja konačno iznesu istinu i samo istinu, kako bismo krenuli naprijed i djeci ostavili mir!

Završimo s riječima kardinala Franje Kuharića. Svi će se složiti, i desni lijevi, da je kardinal Kuharić u mnogome pomogao da dobijemo neovisnu i slobodnu državu Hrvatsku. Poput kard. Alojzija Stepinca bio je čovjek od najvišeg stupnja kredibiliteta. Kazao je: „*Ima istina od kojih se ne može odstupati. Ima granica na kojima se mora stati i položaja s kojih se ne smije uzmicati*” (Izvor: <https://www.hkv.hr/vijesti/hrvatska/11038-kardinal-kuhari-ovjek-kojeg-je-narod-sluao-.html>). Istina je, naime, neumoljiva, nepopustljiva, nerijetko je spora ali uvijek dostižna, i kad je dosegnuta, nepomična je, postojana i nerazoriva. Mislimo na istinu u svemu: u svjetonazoru, u domoljublju, vjeroljublju, u povijesnom istraživanju, u kulturi, u gospodarstvu, u sportu, itd. Otkrivanje nevinosti mučenika i istodobno otkrivanje glazbenog stvaralaštva fra Bernardina Sokola dobiva znakove Božje nazočnosti među nama: *pred licem Istine, Dobrote, Pravednosti i Svjetlosti, laž nikada i nigdje ne može dobiti konačno mjesto, ona nezaustavljivo tone u Tamu, a mučenik i dobro u njemu poprima Božji sjaj.* Našoj hrvatskoj javnosti upravo to želimo pokazati u ovom strpljivo napisanom osvrtu, bez gnjeva, bez srdžbe, bez sakrivanja činjenica, bez namještanja 'svoje' istine, bez ideologije.

Posve na kraju: Valjalo bi nastaviti ono prema čemu je smjerala 'pomirba' našeg prvog i najvećeg predsjednika, dr. Franje Tuđmana. U duhu istine nužno je naučiti priznati, pokajati se i pokloniti se pred svima koji su tragično završili živote, bez razlike na svjetonazor i ideologiju. Naše je odlučno načelo: biti u potpunosti otvoreni istini. Samo istini. One koji su kršćani-katolici na takav put snažno potiče Kristovo evanđelje, a sve ljude dobre volje – hrvatske građane – razum i savjest te, ako već ne uspijevamo sami, i gore navedene europske Rezolucije.

Priredio:

dr. sc. fra Bernardin Škunca

u suradnji s članovima Stalnog odbora za život i djelo fra Bernardina Sokola: prof. dr. Mihovil Biočić, dr. fra Stipe Nosić, dr. Vito Balić, Milivoj Bratinčević, dipl. oec.